

АНДРІЙ КОКОТЮХА

ВИГНАНЕЦЬ

І ПЕРЕВЕРТЕНЬ

АНДРІЙ КОКОТЮХА

ВИГНАНЕЦЬ

І ПЕРЕВЕРТЕНЬ

 Vivat
ВИДАВНИЦТВО

УСІ КНИЖКИ ЦИКЛУ:

ВИГНАНЕЦЬ І ЧОРНА ВДОВА
ВИГНАНЕЦЬ І НАВЧЕНА ВІДЬМА
ВИГНАНЕЦЬ І ПЕРЕВЕРТЕНЬ
ВИГНАНЕЦЬ І ГРІШНИЦЯ
ВИГНАНЕЦЬ І ШЛЯХЕТНА ПОЛОНЯНКА

АНДРІЙ КОКОТЮХА

ВИГНАНЕЦЬ

І ПЕРЕВЕРТЕНЬ

2021

ISBN 978-966-982-462-2 (epub)

Жодну з частин даного видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Електронна версія створена за виданням:

Серія «Художня література»

Обкладинка *Оксани Скворчинської*

Кокотюха А. А.

К59 Вигнанець і перевертень / Андрій Кокотюха ; обкл. О. Скворчинської. — Х. : Віват, 2020. — 304 с. — (Серія «Художня література», ISBN 978-966-942-826-4).

ISBN 978-966-942-958-2

Грудень 1913 року, Харківська губернія. Платона Чечеля запрошують гостем на приватну новорічну вечірку. Вигнанець випадково опиняється в колі впливових харків'ян. Тіло одного з гостей знаходять одразу після балу-маскараду. Особняк занесено снігом, гості відрізані від світу. Втекти нема куди — а полювання на гостей триває. Кажуть, що всіх тероризує перевертень. І лише Чечель може кинути вбивці виклик. Та раптом підозрює: перевертень — серед гостей...

УДК 821.161.2-312.4

ISBN 978-966-942-826-4 (серія)
ISBN 978-966-942-958-2

© Кокотюха А. А., 2018
© Скворчинська О. І., обкладинка, 2019
© ТОВ «Видавництво “Віват”», 2020

ВАЖЛИВІ ДІЙОВІ ОСОБИ

Господарі садиби в Грушівці

Едвін Мілкус, 42 роки, мільйонер
із Північноамериканських Сполучених Штатів.
Серафима Мілкус, 23 роки,
дружина мільйонера.

Гості садиби в Грушівці

Георгій Андріанович Авакумов, 45 років, власник винокурні,
меценат, покровитель мистецтва.

Олена Луківна Авакумова, 40 років, його дружина,
власниця модного салону.

Михайло Іванович Григоренко (Мішель), 40 років, мільйонер,
власник машинобудівних заводів, розлучений.

Людмила Черниш (Люсі), 20 років, коханка Мішеля,
професійна утриманка.

Сергій Павлович Ковалевський, 47 років, один із найбільших
будівельних підрядників Харківської губернії, одружений,
захоплюється мисливством.

Семен Миколайович Лавров, 45 років, служить у Харківській земській
психіатричній лікарні, вихрещений євреї, одружений.

Ольга Янівна Лаврова, 43 роки, дружина лікаря Лаврова, домогосподарка.

Федір Федорович Мухомтов, 48 років,
відставний полковник кавалерії, інвалід, пенсіонер.

Наталія Дмитрівна Мухомтова, 45 років, дружина полковника,
володіє економією в Харківському повіті.

Платон Якович Чечель, 30 років, особа без певних занять,
колишній агент розшукової поліції.

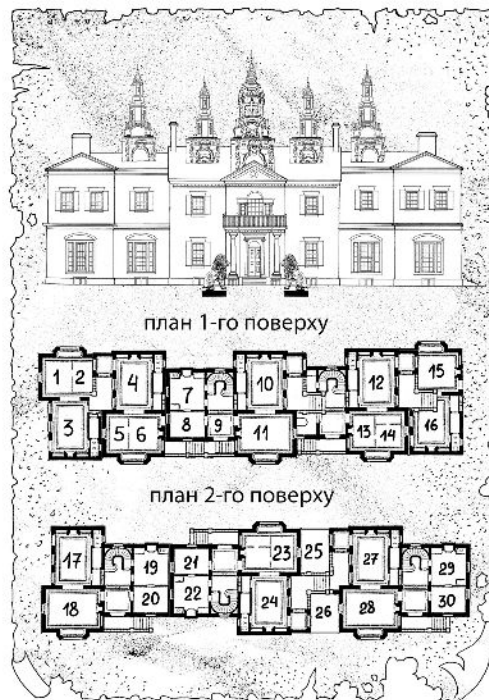
Прислуга в садибі Мілкусів

Мартин Носок, 36 років, управитель.

Тарас Покорний, 50 років, візник, конюх, двірник.

Параскова Ярмолюк, 54 роки, куховарка.

Надія Ярмолюк, 19 років, її донька, покоївка.

Перший поверх:		
1—2 торговий вихід, господарське приміщення	10 парадний вхід	22 вітшиний прохід, галерея,
3 білярдна кімната	11 дзеркальна зала	вихід до ліфта
4 кімната для куріння	12 кухня	23 апартаменти
5 спальня Серафими Мілкус	13—14 людська кімната,	Анакумових
6 туалетна кімната Серафими Мілкус	місце для прислуги	24 прохід на сходах, вихід до ліфта
7 хол	15 кімната управителя	25 вітшиний прохід, галерея
8 туалетна кімната Євгена Мілуса	16 хозодня кімната для зберігання продуктів	26 апартаменти Григоренка та Лосі
9 спальня Євгена Мілуса	Другий поверх:	
	17 туалетна кімната	27 апартаменти Лаврових
	18 ванна кімната	28 апартаменти Козаліського
	19 вітшиний прохід, галерея	29 туалетна кімната
	20 бібліотека	30 вітшиня кімната
	21 апартаменти Москатових	

РОЗДІЛ 1. ПРОДАВЕЦЬ ФОТОГРАФІЙ

ГРУДЕНЬ 1913 РОКУ, ХАРКІВ, НА РОЗІ ВУЛИЦІ ВЕТЕРИНАРНОЇ, БІЛЯ
СОМІВСЬКОГО ПРОВУЛКУ ¹

— Я забороняв вам приходити сюди!

— А шоста заповідь, яку дав Мойсею на горі Синай наш Господь, забороняє вбивати. Її щодня порушують. Мороз тріскун. Дайте пройти, ваше благородіє.

Титулярний радник ² Гліб Волобуєв витримав колючий погляд незваного гостя. Впевненості додавав револьвер у правій кишені форменого цивільного сюртука, який відповідав його рангу й статусу. Той, кого Волобуєв не хотів бачити більше ніколи в житті, мав репутацію особи, до якої краще не повертатися спиною зайвий раз.

Гліб Львович мовчки ступив набік, пропускаючи в помешкання *душогуба*.

— Ви вдома самі.

Це було не запитання — чоловік знав відповідь, констатував факт. Волобуєв не здивувався. Спосіб життя навчив незваного гостя ретельно перевіряти кожну кролячу нірку, до якої збирався залізти. Ось титулярний радник мимоволі й процитував візитера подумки. Коли вони познайомилися, Пташка сам промовив цю фразу, додавши «як казала дівчинка Аліса» ³. Чим збентежив Гліба Львовича: титулярний радник не припускав, що наймані вбивці можуть читати книжки, ще й дитячі.

Сам Волобуєв цінував філософські трактати. Полюбляв повільне читання, смакування чужими мудрими думками, особливо присмачене чаркою-другою міцного, добре витриманого коньяку. Гліб Львович любив проводити вечори з такою книжкою біля каміна, загорнувшись у теплий халат, зручно вмостившись у зробленому на замовлення кріслі-гойдалці. Дружина в такі моменти намагалася ходити тихо, аби не відволікти мужа від опанування чергової істини. Волобуєв дозволяв їй порушити спокій, аби принесла чай з лимоном та імбиром чи карафку з напоєм. Розумні за змістом книжки подобалися титулярному

раднику тим, що їх можна було відкривати на будь-якій сторінці й пірнати, не заморочуючись плином сюжету, — не любив романів, вважав їх вигадками, які проводять людей у неіснуючий світ, збивають з пантелику, вводять в оману.

Христина, його дружина, стала жертвою таких книжок.

Краще б читала не про Алісу з чарівної країни. Бач, як запала модна дурнувата британська казочка в душу: почала вкручувати в розмову цитати. А Гліб Львович модного не шанував. Схилявся до вічного, не до того, що швидко минає. Своїми б словами навчилася говорити, бурчав Волобуєв, та не вголос, теж подумки.

Звідти й знає, який саме твір раптом згадав незваний гість.

Не така вже й давня розмова спливла раптово. Відбитися від згадки неможливо: своєю появою Пташка *вже* нагадав Волобуєву про Христину — *зниклу* безвісти дружину. Поліції титулярний радник заявив: утекла з молодим коханням, бо законний чоловік уже давно підозрював її прогулянки в гречку. Списував це на різницю у віці. Ніби не аж така велика, йому вже сорок три, їй лише тридцять три. По великому секрету признався слідчому: Христя виявилася невдячною. Взяв її з жалю, засиділася в дівках до непристойного. Навіть чималий посаг, обіцяний батьком, не робив Христину Ковалевську медовою. Не зліталися на таку смачну принаду роями мухи й джмелі.

У свої двадцять дев'ять — саме в такому віці побралася з ним — молода жінка зберігала світогляд, дуже подібний до того, Алісиного, з книжечки. Тому й полюбила казку всією своєю щирою душею. Але ж у казках не лише стаються дива й з'являються прекрасні принци на білих конях. Там ще й жаби стають принцесами.

Не про Христю казка.

Природа з Господом Богом разом відпочили на ній. Треба ж комусь прийти в цей світ негарними. Що дружина його, що братець її Серж. Зіпсована якась порода ці Ковалевські...

Але з писка води не пити, міркував собі Волобуєв. Йому так само набрид холостяцький статус. Не поясниш убогим: спершу кар'єра, а вінчання нікуди не втече. Коли просив Христіної руки в старого Ковалевського, вважав себе мужчиною в самому соку, *соковитим*. А тато нареченої зізнався: сам тягнув до сорока, тож нічого нема

страшного в Глібовому шлюбі. Донька засиділася, тут правда, старий навіть обійняв та слиняво розцілував майбутнього зятя.

Слідчий цікавився потім, звідки ж у Христини *Павлівни* полюбовник. До, вважайте, тридцяти років не могла знайти мужа. І раптом маєте — втекла, ще й з молодим. На що Волобуєв мав цілком, як вважав, логічне пояснення: розкрилася її квіточка. Він, чоловік з досвідом, таки старався, аби дружина надолужила за короткий час те, чого довго не мала й про що шепотіли давно заміжні подружки. Ввійшла в смак, Волобуєв *ловив* її зміни з кожним роком. Спершу подобалося, адже вбачав у розквіті дружини свої заслуги. Та настав момент, коли консервативні погляди взяли гору. Почав робити Христі зауваження, нагадувати, як має поводитися пристойна пані з вищого світу.

Думаєте, слухала, пане слідчий? А зась!

Не дивуюся я, що дружина втекла, говорив тоді титулярний радник з сумом. Навіть не хочу знати, куди та з ким. Не треба покарання для звабника. Чому думаю, що молодший за неї? Та Господи ж мій милий, зі старшими не тікають, з ровесниками — так само. Боюся я, пане слідчий, аби той звабник не заподіяв їй шкоди, як натішиться. Знаєте, які вони, оті молоді анархісти... Чому анархісти? Ну, хай не анархісти, хай соціалісти, один чорт. Бачив, знаходив у неї серед книжок, серед казочок різних та любовних романчиків, ось таке читання, зволите глянути. У каміні палив майже все, скандали вдома, знаєте... Хто давав — не казала. Але ж хтось давав. Коштовності разом із нею зникли. Усі, пане слідчий. Не інакше, звабив молодий *бунтар* зробити внесок у справу світової революції.

Гліб Волобуєв добре підготувався до безслідного зникнення дружини.

Знайшов мотиви й пояснення, у які слідчий вірив. Та й сам повірив, буває таке. Інакше не можна, брехати краще впевнено. Муки совісті придумали такі, як пан Достоевський. Ще одна причина, чому Гліб Львович не шанував романів: у житті той, хто вбив, дійством не переймається і в поліцію каятися не біжить. Казочка ота його розповідь про злочин та кару. Подібна до казочки про дівчинку Алісу. Злочинці з доброї волі визнають провину лише в чарівних країнах.

Титулярному радникові Волобуєву лишалося небагато. Щодня навідуватися до поліцейського відділку, морочити голову як слідчому, так і самому начальнику розшукової поліції. Стукати кулаком по столу,

кричати: «Ганьба, а не відділ першого розряду!» ⁴, погрожувати, що напише скаргу генерал-губернатору, та куди там — дійде до государя імператора. По тому йшов на Миколаївську площу ⁵, вперто добиваючись прийому в міського голови, і навіть одного разу таки пробився до пана Дорофєєва ⁶. Той намагався пояснити — не має впливу на розшукову поліцію, але вбитий горем титулярний радник все одно вимагав втрутитися, звеліти, докласти зусиль тощо.

Гліб Львович діяв за власним планом, збурював усіх, кого можна сколихнути, піднімав хвилі навіть там, де зазвичай стояла тиха вода, жалівся, скандалив, погрожував, знову жалівся — словом, поведився не так, як раціональні люди. Зате — цілком відповідав поведінці чоловіка, чия дружина зникла безвісти разом зі всіма своїми коштовностями. Він готував себе до трагічної новини: мертве тіло Христини виловлять із ополонки в Лопані. Жахливе видовище побачать місцеві рибалки, перелякаються, викличуть поліцію, далі нещасний вдівець упізнає дружину...

Сьогодні опівдні з'явився хлопчина посильний і передав телеграму — виклик до поліцейського відділку, Волобуєв зітхнув спокійно: нарешті. Бо дотепер навідував слідчого сам. Тицьнув вістовому з радощів гривеник на чай, швидко зібрався. Удома нікого не було, крім собаки, німецької вівчарки, пес відгукувався на Барона. Покоївку звільнив одразу після зникнення *пані*. Мовчазна куховарка приходила зранку й уже давно пішла. Така поведінка, небажання бачити нікого поруч, теж перегукувалася з настроєм чоловіка в його становищі.

Коли Волобуєв прийшов до відділку, слідчий скривився, як завжди при його появі, тяжко зітхнув і видав звичне, монотонне: не має нічого панові титулярному раднику сказати. Дуже здивувався, побачивши телеграму. Запевнив, навіть перехрестився — не посилав її, а хто посилав — дідько його зна. Погодився — поганий жарт, злий. Пообіцяв розібратися, попросив Гліба Львовича йти собі з Богом.

Удома пес зустрів радісно — хотів гуляти.

Волобуєв був не від того. Маленька дивна пригода збентежила, прогулянка з собакою могла допомогти зібрати думки до купи, зрозуміти, хто може так недобре жартувати і як до цього ставитися.

Лиш вирішив перед прогулянкою хильнути чарку коньяку та викурити сигару.

Аж тут у двері дзвінок.

Пташка — мов чорт із коробочки.

— Лишіть свого кобеля.

— Боїтеся собак? От не подумав би про вас такого.

— Заважатиме.

— Мені — зовсім.

— А мені заважає! — Пташка підніс голос.

— Ну, як завгодно мосьпанові.

Зрештою, яка різниця. Волобуєв жестом вказав Баронові місце в кутку зали. Пес слухняно подріботів, а господар пішов за гостем до кабінету. Його дратувало, що Пташка одразу почав поводитися похазяйськи. Ніколи не був у Волобуєвих удома, з причин конспірації зустрічалися на нейтральній території. Проте титулярного радника зовсім не дивувало, що *душогуб* знає його адресу.

Від самого початку, коли ще призначив йому першу зустріч, перестав почуватися в цілковитій безпеці, навіть зачинившись ізсередини, ховаючи револьвер під подушку й тримаючи біля дверей спальні вірного Барона живим сторожем. Пес здавався спокійним, слухняним, ніщо в поведінці не нагадувало войовничу німецьку вівчарку. Але той, хто не зважав на собаку, дуже сильно помилявся — господар міг легко довести це, віддавши коротку команду. Після того своєму недоброзичливцю не заздри.

І все одно титулярний радник, розпрощавшись із Пташкою, надалі жив мовби під невидимим пильним наглядом.

Тим часом несподіваний, незваний і небажаний гість швидко освоївся. Помешкання прогріли, та візитер не квапився знімати пальто, лиш розстебнув. Не скинув він і калоші з черевиків, залишив на килимах білі сліди. Дрібки снігу швидко танули, та легше Волобуєву від того не ставало — він не любив бруду в кімнатах. Зняв Пташка хіба довгасту шапку-«пиріжок», м'яв у руках, а як пройшов до кабінету — примостив на камінну полицю. По обіді легенько сипнув сніжок, шапка одразу заблищала крапельками.

А потім Пташка не сів — *упав* у його улюблене крісло-гойдалку.

Поклав ногу на ногу.

Дивився на титулярного радника Волобуєва знизу вгору.

Обличчя незваного гостя могло бути приємним. У рисах навіть проглядалося щось шляхетне, породисте. Усе псувала прикмета, якої не міг позбавитися, навіть маючи величезне бажання: родима пляма. Прикра, неакуратна, схожа на чорнильну ляпку, поставлену на чистому аркуші нехлюєм-гімназистом. Фіолетова пляма заліпила ліву половину лица, від скроні до вилиці, розтікшись притому до середини щоки, і нагадувала гидливому Глібові Львовичу хворобливу виразку чи взагалі — слід від прокази. Але саме родимка свідчила, що Пташка — той, за кого себе видає. Волобуєв потурбувався дізнатися, який вигляд має той, чиє фото є хіба в архівах кримінальної поліції.

Та й сам він знаний своїм умінням робити гарні фотографії.

Звідси й прізвисько.

Коли збирався робити знімок, попереджав, як усі фотографи: увага, зараз звідси вилетить пташка.

Лиш *цей* увічнював мертвих.

Ним же вбитих.

Своїх жертв.

— Як розуміти вашу поведінку? — сухо запитав Волобуєв.

— Хіба з моєю поведінкою щось не так? — Подив Пташки був щирим.

— Ви вломилися в мій дім...

— Момент! — Незваний гість застережливо скинув правицю. — Я подзвонив у двері. Ви відчинили й впустили мене. Ніхто до вас не ломився.

— Я на вас не чекав. І, нагадаю, заборонив вам приходити сюди.

— Та невже? — Пташка підморгнув.

— Ви знущаєтесь. — Волобуєв теж не питав, усе очевидно.

— Аж ніяк. — Незваний гість хитнув головою. — Знущаєтесь із мене ви. Порушення угод, хай укладених усно, ділова людина сприймає як відверте знущання. А я людина ділова.

— Я не порушував жодної угоди. — Глібові Львовичу дедалі важче ставало зберігати спокій. — Ми домовлялися...

— Стоп! — Чоловік із родимкою виставив перед собою праву руку. — Чекайте. Давайте згадаємо, які саме домовленості між нами були.

Слухаю вас.

На цьому слові Пташка відкинувся в кріслі, почав легенько погойдуватися. Спершу витягнув ноги, але швидко поклав одна на одну. Руки схрестив на грудях, від чого навіть у пальті здавався дуже домашнім. Хай облаштувався в чужому домі.

— Я відмовляюся вас розуміти, — відчеканив Волобуєв. — І прошу... Дуже прошу... Та ні, чорт забирай! Я вимагаю негайно піти звідси геть!

На підтвердження своїх слів титулярний радник тупнув ногою. Звуку не вийшло — потонув у ворсі килима. Утім, Пташка бровою не повів, хіба поміняв положення ніг.

— Чекаю ще й погрози поліцією, — мовив спокійно.

— Чого вам треба? — Волобуєв зітхнув приречено, почав здаватися.
— Кажіть і дайте мені спокій.

— Звісно, ви все дізнаєтесь, — кивнув чоловік із родимкою. — Та спершу давайте все ж згадаємо минуле. З чого почалося наше знайомство. Я хочу почути це від вас, мосьпане. Когось боїтеся?

— Ми самі.

— Тим більше.

— Ви ж усе знаєте.

— Зате ви, мосьпане, не знаєте *всього*. Та краще зрозумієте, чого я хочу, коли розкажете, як і для чого ми познайомилися. Слухаю.

— Гаразд. — Волобуєв знав, що у квартирі нікого, крім собаки, нема, та все одно сторожко роззирнувся, покрутив головою. — Ми домовилися, що ви зробите мене вдівцем. З вашою допомогою моя дружина Христина зникне. Потім, за якийсь час, її мертве тіло з ознаками насильницької смерті знайдуть... не знаю, де-небудь.

— Я запропонував ополонку в річці.

— Так, мене влаштувало. А ще я просив, аби нещасній не було боляче. Вона ж не мучилася?

— Пане Волобуєв, я вбиваю людей за гроші. Дорослих людей, діти — не моя парафія. Але це не означає, що всі приречені мають помирати в муках. Я гуманна людина, усе роблю швидко, жертви не встигають відчутти болю. Тож спеціально, окремо мене просити про таке не треба.
— Він не приховував роздратування.

— Тим не менше... — Титулярний радник лишився при своєму. — Доказом того, що ви не пожаліли жертву, а виконали угоду й відпрацювали гонорар, є фотографічна картка. Ви вби... гм, робите *свою* справу десь у тихому місці. Там же фотографуєте. Де друкуєте потім фотографії — не моє діло. Напевне маєте десь таємне ательє чи, може, платите оренду, а власник не знає, за що саме. До вашої честі, гроші отримуєте лиш після того, як показуєте зацікавленій особі фотокартку. По суті, мосьпане, ви продаєте фотографію.

— Саме так ви переконалися, що пані Волобуєва на небесах.

— Знімок я знищив. Спалив ось там. — Гліб Львович кивнув на камін. — Ви отримали гроші, які заправили. Звичайно, ніхто нікому розписок не давав. Та навряд ви прийшли сказати, що я з вами не розрахувався. Хіба... — Його раптом осяяло. — Хіба ви хочете сказати, де і коли нарешті знайдуть її тіло й почнеться процедура дізнання.

— А точніше — коли ви, пане Волобуєв, офіційно зможете отримати в спадок частину грошей та майна вашої трагічно загиблої дружини.

Крісло сильно гойднулося вперед.

У русі чоловік із родимкою пружно скочив на ноги. Крісло хиталося за спиною. Пташка стояв, широко розставивши ноги, шкірив щербатий рот, укотре моргав нахабно й зухвало, мов господар становища.

Він зараз таки *банкував* — титулярний радник визнав це.

— А ви не гаяли часу, — мовив він тихо, торкаючись револьвера крізь кишеню й намагаючись тим трошки опанувати себе.

— Усяка нова подібна угода для мене — кроляча нора. Маю знати, куди лізу і як виберуся назад.

— До речі, ще під час нашої першої зустрічі ви здивували ось такою алюзією.

— Приємно здивував, маю надію?

— Наймані вбивці читають казки.

— Здивую вас іще більше, пане Волобуєв. Люди мого ремесла — завсідники опери. Купують найдорожчі квитки в театр. Останнім часом не гребують ілюзіями, за електричними театрами велике майбутнє⁷. Навіть маючи ось таке природне тавро, — пальці торкнулися плями, — можна й треба справляти гарне враження на осіб

із вищого світу. Та хай вам, Глібе Львовичу. Саме там, у вищих світах, люди зазвичай хочуть убити собі подібних, не забруднивши при цьому чужою кров'ю власні білі руки. Моя клієнтура там, мосьпане. Там, а не в бідних кварталах та брудних притонах.

— Давайте ближче до справ. Ви ж для чогось прийшли. Навряд погломоніти про життя чи високе мистецтво.

— Вбивство, яке відвертає підозру від того, кому воно вигідне, — теж високе мистецтво, пане Волобуєв. Я опанував його досконало, визнайте.

— Визнаю. Ви геній свого ремесла. Вдовольнили своє марносластво?

— Я не марнославний. Бо знаю собі ціну. Хіба... трошки, пробачте мені невеличку слабкість. Але давайте нарешті про ціну. Ви винні мені гроші.

Пташка промовив це так спокійно, що до Волобуєва дійшло не одразу.

— *Pardon, qu'est ce que c'est?*⁸

— Тю! — вигукнув чоловік із родимкою вже зовсім простецьки. — З якого дива ви раптом перейшли на французьку?

— Бо рідною мовою слів не добуру, — відрубав Гліб Львович. — Я заплатив вам стільки, скільки ви зажадали. Дві тисячі рублів — забагато, як на мене. Але нехай, ви ж один із найкращих. Я за такі гроші маю всі гарантії.

— Життя дружини ви оцінили в двадцять «катеринок».

— Дорікаєте? Що я чую! Від кого! Від особи, яка за гроші викрадає та вбиває людей!

— За гроші тих, хто платить, — нагадав Пташка. — Аби мені не платили, аби брали брудний клопіт на себе...

— Досить з мене! — Волобуєв знову тупнув ногою. — Досить! Вбивця, чиї руки по лікоть у крові, прийшов читати мені мораль! Згадує Божі заповіді! Хочете мене присоромити, малошановний? Не вийде, да-с! Більше не дістанете від мене ані копійки! Ані шеляга, ясно вам?

— А вам, мосьпане, досі не ясно, у що ви вклеїлися зі мною. — Пташка зберігав спокій. — Ви заплатили *лише* за те, що ваша дружина

Христина зникла. І маєте підтвердження: вона мертва. Ви спалили цей доказ отам. — Його рука вказала на камін. — Я ж забув попередити про другий етап дійства. Поки я не підкину труп, ви не станете вдівцем офіційно. А поки не купите в мене негатив, я матиму доказ вашої причетності до вбивства. Ще дві тисячі за кожен товар, пане Волобуєв. Звольте. Банківськими векселями не беру. Лише банківськими білетами.

Аж тепер Гліб Львович Волобуєв зрозумів: почавши цю історію, зв'язавши себе саме зі знаменитим Пташкою, який гарантував успіх та чисту роботу, він уже ступив однією ногою в пастку.

— Не тримаю вдома стільки асигнацій, — вичавив титулярний радник.

— Я почекаю, поки принесете, — легко погодився чоловік із родимкою.

— Хочу бачити товар.

— Труп?

— Фотографічну пластину. Негатив.

— Не хвилюйтеся, граю чесно. Усе при мені.

Волобуєв знав, чим ризикує.

Та вже не міг опиратися самому собі.

Навіть сам здивувався, як легко вихопив револьвер.

— Ви віддасте мені негатив зараз. Або візьму його сам.

¹ Ветеринарна — тепер: вулиця Свободи в центральній частині Харкова. Від 1927 до 2016 року — вулиця імені радянського партійного діяча Андрія Іванова. В описаний час на вулиці Ветеринарній мешкали переважно заможні містяни. Тоді ж була об'єднана із Сомівським провулком. (*Тут і далі прим. авт., якщо не вказано інше.*)

² Цивільний чин IX класу в Російській імперії. Слово «титулярний» означає, що особа, яка має такий чин, кандидує на вищий статус. У провінціях, зокрема в українських губерніях, котрі входили до складу імперії, чин титулярного радника давав значно більше можливостей, ніж на російських територіях, передусім у Санкт-Петербурзі й Москві.

³ Згадується твір Льюїса Керролла «Аліса в Країні Див», перекладений російською як «Приключения Алисы в волшебной стране» і виданий окремою книжкою 1911 року в Санкт-Петербурзі.

⁴ Від 1906 до 1917 року на околицях Російської імперії розшукові відділи першого розряду існували лише в містах, чисельність населення яких перевищувала 100 тисяч осіб. Таких міст було три — Київ, Харків, Тифліс (Тбілісі). Перший розряд передбачав, серед іншого, більше фінансування й забезпечення, відповідно — професійніші команди службовців.

⁵ Тепер — площа Конституції в Харкові; тут розташовувалася будівля міської Думи.

⁶ Дорофеев, Микола Євдокимович — приват-доцент кафедри ботаніки Харківського університету, протягом 1912—1914 рр. виконував обов'язки міського голови.

[7](#) Кінотеатри на початку XX століття.

[8](#) Вибачте, тобто? (*фр.*)

РОЗДІЛ 2. ЦВЯХ

Навряд чоловік із родимкою злякався.

Той, хто заробляє на життя вбивствами, завжди має чекати нападу. Навпаки, це Волобуєв не був готовий пускати в хід зброю. Якби міг убити сам, не шукав би найманця. Тим не менше його охопив не знаний раніше кураж. Озброєна правиця трохи здригнулася, та Гліб Львович дав собі з цим раду. Кілька секунд — і ось дуло вже не тремтіло. Цівка дивилася просто на однотонну краватку, що визирала з-під розстебнутого пальта Пташки. Трохи опустивши руку, Волобуєв наставив дуло на верхній гудзик жилетки.

— Руки, — наказав так твердо, як міг.

— Ага, руки, — мовив душогуб навзаєм у тон Волобуєву, мовби перекирвуючи.

Його *справді* не налякала раптова поява револьвера. Судячи з поведінки й виразу обличчя, Пташка не чекав від господаря, якого вважав безпечним для себе чистоплюєм, нічого подібного. Не лише присмаченої зброєю погрози — звичайного, елементарного опору. Тож явно намагався забалакати, виграти час і знайти спосіб, як переламати ситуацію на свою користь.

— Я стрілятиму.

Говорячи так, Волобуєв намагався переконати в цьому радше себе, аніж візаві. Бойовий запал випаровувався швидко. Титулярному радникові щиро, справді щиро кортіло, аби зараз Пташка зробив різкий рух. Хай не кинеться на нього, хай лише спровокує. Дасть привід, і палець натисне на спуск.

— Вірю. — Чоловік із родимкою говорив спокійно. — Не думав, що ви озброїлися. Ви не схожі на того, хто готовий битися сам на сам. Тобто завдати комусь болю й шкоди не словом, а власноруч. Але що далі?

— Тобто? — Волобуєв втрачав ініціативу й не міг тому перешкодити.

— Яка мета? Забрати в мене пластину з негативом? Я ж прийшов, аби віддати її вам. Тобто продати, так я з цього живу. Такий мій заробіток, мосьпане. Ви збіднієте на дві додаткові тисячі рублів?

Помилуйте, Бога ради, шановний Глібе Львовичу! На вас чекає жирний спадок. Не всі мільйони родини Ковалевських, там же, кажете, старший брат є, проте... А ви жалієте якісь смішні гроші.

— Щось мені підказує, ця ваша вимога — не остання. — Гліб Львович раптом знову відчув упевненість. — Ви ж заговорили про негатив лиш тепер...

— А чому ви не згадали про нього, коли ми укладали угоду? Хіба не знаєте, що кожна фотографія робиться з негативу? Чому не поставили умову віддати вам і його?

— Ви б не віддали.

— Звідки знаєте? Ой, мосьпане, про що ми сперечаємося?! Ситуація така, яка є. Іншою вона бути не може.

— Негатив ви оцінюєте так само, як убивство людини.

— Помилка. — Чоловік із родимкою додав повчальних інтонацій. — Життя безцінне. Бог дав — Бог забрав.

— Ви змагаєтесь із Богом? Мітите на його місце?

— Повторю лиш те, що сказав раніше. Ваша нещасна дружина, царство їй Небесне, нічого поганого мені не зробила. Вбити її захотіли ви. Хоча, підозрюю, вам пані Волобуєва теж не завдала шкоди. Ви скористалися її становищем, справді сумним для незаміжньої дами під тридцять років. Не мали іншого виходу. Чин титулярного радника — єдине, що могли пред'явити у тому вашому, прости, Господи, вищому товаристві. Розряд чиновника в табелі про ранги — ширма, мосьпане. Улюблена ширма всіх банкрутів. *Voila* ⁹, якщо вам зручніше французькою.

На цих словах Пташка картинно розвів руки.

— Стояти! — рявкнув Волобуєв, ступивши півкроку вперед і в русі піднявши дуло на рівень голови співрозмовника. — Не рухатися! Не рипатися!

— Нерви бережіть. — Чоловік із родимкою повільно опустил руки.

— Я оце лиш зараз повірив: будете стріляти, навіть влучите з такої відстані. Хіба це щось для вас поміняє? Ну, вбивцю дружини застрелив банкрут, який його й найняв. Довго своє банкрутство вже приховувати не зможете. А доведеться ж кудись ховати мій труп. Удома нікого нема, крім собаки, з вигляду — дуже злого. Згодуєте псові моє тіло?

— Що ви мелете...

— Пане Волобуєв, я намагаюся пояснити вам ваші ж невеселі перспективи. В активі — негатив. Пластина справді при мені, у кишені піджака. У пасиві — труп, якого треба позбутися. І другий труп, який треба знайти. Він для вас важливіший.

— Ви скажете мені, де тіло Христини.

— Самі вірите в це? — Пташка легенько реготнув. — Глібе Львовичу, голу'б ви моя душа ¹⁰, нащо вам такий клопіт? Довели мені й собі заразом: міцний ви горішок, так просто не розколеш, за рупь двадцять не візьмеш ¹¹. Краще заберіть свій шпалер ¹², завершимо наші справи й розійдемося миром. Кожен своє отримає. Зверніть увагу, мосьпане: у кожному випадку про гроші мова. Тільки я претендую на менші, ви — на більші.

— Ось і жаргон вуличний з вас попер, — криво всміхнувся Волобуєв. — Недовго краснобайствували. Книжки, театри, сінематограф... А під оболонкою гопота, ракло ¹³, проби нема де ставити.

— Чие б мукало. — Чоловік із родимкою справді відмовився від високопарних просторікувань, тон помітно спростився. — Особа, яка платить за вбивство своєї дружини, недалеко від ракла й гопоти пішла. Будете платити за негатив?

Волобуєв зітхнув, опустив револьвер.

— Я дам вам гроші, жадібний мерзотнику. Але досить із вас п'яти червінців.

— Поми-илуйте! — протягнув Пташка. — П'ятдесят рублів! Дайте хоча б тищу!

— Не на базарі, — відрубав титулярний радник. — «Катеринка», таке моє останнє слово!

— Дві тисячі рублів і сотня на додачу за смерть дружини. Я правильно розумію?

— Слово честі, що більше слухаю вас, то краще розумію: переплатив від самого початку, — зітхнув Волобуєв.

— Гроші на бочку.

— Оце нарешті ваші слова, яким я більше вірю, ніж базіканню про книжки й театри. — Гліб Львович запхав зброю назад до кишені. — Гаманець у кабінеті не тримаю. Звольте йти за мною.

Титулярний радник ступив до дверей.
Рвучко відчинив.
Завмер, укланув, прикипів до підлоги.
— Як... як ви зайшли...

У проймі дверей стояли двоє.

Один — грубенький, але не товстий. Радше міцний соковитий чоловік у котелку та довгому пальті, з-під поли якого визирали елегантні штани від костюму англійського крою. Волобуєв знав, що йому сорок сім, але пишні вуса, бачки й густа борода додавали років. І не згладжували негарні риси, якими наділила природа рід Ковалевських, навпаки, з вусами, бородою та гривною Серж, старший брат його дружини, ще більше нагадував чудовисько.

— Пройшли крізь стіну, — мовив той.

— Ви... *ти* знову прийшов знущатися? Ти не маєш права...

Ковалевський не дав договорити. Посунув уперед, змусивши Волобуєва задкувати. Інший, незнайомий йому чоловік, у світлому пальті з хутряним коміром та теплому картузі, ступив за ним. Гліб Львович встигнув глянути через його плече. Барон спокійно, навіть байдуже, сидів біля канапи у великій залі й навіть позіхав. Ніколи ще на пам'яті Волобуєва його пес не поводився так при чужих без команди. Визнавав і слухався лише двох: самого господаря і його покійну дружину.

Серж тим часом також озирнувся на собаку, по тому щільно причинив двері.

— Що тут відбувається? — Волобуєв уже оговтався від несподіваного явлення. — Панове, я вимагаю пояснень!

— Якого чорта тобі пояснити, Глібе Львовичу? — запитав Ковалевський. — Виглядає, пояснення даватимеш ти.

— Сергію Павловичу, до дідька ваші передмови, — втрутився його компаньйон.

Тепер титулярний радник зміг краще роздивитися його. На вигляд тридцять років. Тонкі франтуваті вусики, обличчя та й уся постава зберігали відбиток шляхетної породи. Біла кістка в бозна-якому поколінні. Руки закривали білі шкіряні рукавички, які франт неквапом, палець за пальцем, почав знімати. Процес чомусь заворожив усіх

трьох, присутніх при цьому: Ковалевський, Волобуєв, навіть Пташка — кожен прикипів очима до *дійства*, мовби відкрив для себе новий чарівний ритуал і боявся пропустити хоча б одну його мить. Нарешті рукавички лягли на полицю каміна, з протилежного боку від Пташчиної шапки.

— Панове, пропоную не товкти воду в ступі, — мовив фронт. — Досить гратися, вистава затягнулася. Давайте одразу поставимо крапку.

Далі сталося дещо зовсім несподіване.

Фронт ступив до вікна, наполовину закритого важким ламбрекеном, що його притримував шнур із китицею. Рука лиш взялася за край, а Волобуєву раптом стрільнуло в голову: коли він ішов з дому, *це* вікно не було так закрите, штору він сам відсунув далі, до стіни. Але на такі дрібниці не звернув увагу, коли зайшов сюди з Пташкою й почалися торги.

Рука гойднула оксамитову тканину.

На підвіконні стояв невеличкий прилад дивної, на перший погляд — простенької конструкції. Довгастий циліндр, який повільно крутився, барабан приводила у дію ручка. Волобуєв не одразу, але згадав, де таке бачив: читав на дозвіллі журнал, де писали про різні чудесні технічні новинки. Але як *це* опинилося в його кабінеті, у зачиненій квартирі...

— Знайомтеся. — Фронт повернув ручку, зупиняючи прилад. — Маємо фонограф, маленький, переносний. Зроблено в Швейцарії, більш досконала модель. Ось цей вал, — торкнувся пальцем, — вкрито шаром воску. Менше зношується, хоч звук усе одно поки не дуже гучний. Але ж нам вистачить, панове. Ми все почуємо. Хотите послухати, як звучить, пане Волобуєв? Б'юся об заклад, вас іще ніхто ніколи не записував такою ось апаратурою.

— Він не Карузо й не Шаляпін, — презирливо кинув Серж Ковалевський. — Його голос не має цінності для історії. Зате в поліції музику, записану тут, неабияк оцінять.

— Що... що відбувається? — Волобуєв уже зрозумів, його кинуло в піт, спершу холодний, потім — гарячий, та інших слів знайти не міг, тож повторив папугою: — Що тут відбувається?

— Щодо тебе, Глібе Львовичу, не хочеться зберігати пристойність. Це саме по собі непристойно, — завважив Ковалевський. — Проте я все ж

збережу її. Пристойно буде познайомити тебе з присутніми тут особами. Платон Чечель, людина відома в певних колах, прошу шанувати.

Титулярний радник впер погляд у франта.

Але враз той, хто назвався Пташкою, стягнув із голови перуку. Провів рукою по родимій плямі, цапнув нігтем за край, скривився, віддер від щоки, недбало кинув під ноги. Провів язиком по зубах, допоміг собі пальцем — і ось щербина з рота зникла.

— Ротмістр Кулагін, Олексій Кузьмич, офіцер охоронного відділення, — вів далі Ковалевський. — Без його допомоги цей хитрий прилад мені не було де і як роздобути. Усе зроблено для того, аби ти, гадино, зізнався в убивстві моєї сестри Христини. Зізнання, я маю надію, записано на фонограф. Це навіть краще, ніж змусити тебе писати щиросердне. Ти підеш на шибеницю, Волобуєв.

— Я? — Гліб Львович тицьнув пальцем собі в груди. — Так давайте разом послухаємо, про що тут йшлося! Я не вбивав нікого! Твою Христю вбив ось він!

Палець націлився на того, кого господар знав як Пташку.

— Панове, у нього револьвер, — нагадав Чечель. — Права кишеня сюртука.

— Я теж озброєний, — озвався ротмістр. — Влаштуємо дуель, мосьпане, чи здасте добровільно?

Волобуєв мацнув кишеню.

Чечель різко, сильно махнув правицею.

З рукава в долоню *влетів* револьвер-апаш ¹⁴.

— Геть руку! — вигукнув Платон. — Вгору, обидві! Я сам, так надійніше.

Перш ніж підкоритися, титулярний радник по черзі зміряв поглядом кожного з трійці. По тому дозволив Чечелю порпатися у своїх кишенях. Аби обшукати, Платон розтиснув правицю, апаш теліпався на гумці й не заважав. Намацав зброю, витягнув, показав присутнім:

— Наган. Армійський, явно крадений. Може, навіть забрали в убитого офіцера.

— Що ви мелете?! — вибухнув Волобуєв. — Не вбивав я ніяких офіцерів, занадто вже!

— Ніхто не каже, що ви вбили. Купили з рук крадене, у якомусь притоні. Красна ціна — двадцять три рублі, та крадене скидають задешево. Червінець, не більше.

Платон зважив наган на долоні. Перевірів барабан. Трошки подумав, висипав набої на килим, розкидав носакom черевика. Зброю, яка вже нічим не загрожувала, примостив на каміні.

— Як кажуть в Одесі, пане Волобуєв, я на вас дивуюся, — гмикнув він. — Якщо я не Пташка, в миру — Корній Ларін, прізвище справжнє, то і дружину вашу вбити не міг. Але так, для цього ви справді найняли досить відомого в кримінальному світі душогуба. Не знали його в лице, його взагалі мало хто впізнає, майстер гримуватися, чисто артист. Так ми з вами й познайомилися. А щодо Христини Павлівни... *Voila!*

Він театральним жестом прочинив двері.

Христина — жива Христина! — зайшла всередину.

Щось сталося, щось помінялося в цьому світі. Чи не вперше за чотири роки подружнього життя Волобуєв раптом побачив: а його дружина все ж гарна. Не вродлива, красою не сліпить, художникам не позуватиме для портретів. Та все ж *щось*, якась іскорка, якась блискавка, родзинка, перчинка в ній була.

Христина, не дивлячись ні на кого, бачачи перед собою лише одну людину, мовчки перетнула кабінет.

Стала навпроти.

Порожньо в очах.

Плюнула в лице.

Шмаргонула долонею в чорній лайковій рукавичці.

Раз.

Другий.

Третім ударом розбила губу титулярного радника до крові.

— Не хотіла вірити, — сказала тихо, вклавши в слова залишки люті.
— І водночас повірила одразу. Не думала, що це правда, — і чомусь не чекала від тебе іншого. Будь ти проклятий, Глібе Волобуєв. Ходімо звідси, Серж.

Це промовила, стоячи до брата спиною.

— Квартира твоя, Христю. Дім твій, і ти нікуди звідси не підеш, — нагадав Ковалевський.

— Піду, — вперто правила своє жінка, далі свердлячи очима розчавленого Волобуєва. — Повернуся, коли тут виміють підлогу джерельною водою. І як слід висвятять усе, навіть туалетну кімнату. А потім, Серже, я попрошу тебе взяти на себе клопіт продати помешкання. Доти я житиму в готелі.

— Дозволь запропонувати тобі кімнату в моїй квартирі на Куликівській, — м'яко мовив брат. — Екіпаж чекає на вулиці. Після того, що сталося, на тебе полюватимуть газетярі. А до суду ти потрібна в Харкові.

— Я подумаю. Поки проведи мене.

Титулярний радник Волобуєв відтепер перестав для неї існувати.

— Прошу пробачити мені, панове. Мушу приділити увагу сестрі.

Ковалевський узяв Христину за лікоть, вони залишили кабінет.

— Я щось чув про вас краєм вуха, пане Чечель, — порушив Гліб Львович мовчанку. — Здається, вам заборонено бувати у губернських містах. І тут жандармський ротмістр... Знайшли спільну мову, бачу.

Волобуєв, сам того не знаючи, зачепив неприємну, прикру для Чечеля історію. Але з огляду на обставини...

— Вас це стосується в останню чергу, — відрізав Платон.

— На жаль, мосьпане, чистий кримінал не в компетенції відомства, де я маю честь служити, — долучився Кулагін. — Інакше я б із великим задоволенням зайнявся вами особисто. Відтак мушу заперечити панові Чечелю. Вас не повісять. Залишимо будь-який інший вирок на совість суду присяжних.

— Суд виправдає, панове. — Гліб Львович глузливо реготнув, бо вкотре за день оговтався від несподіванки й опанував себе. — Що можуть мені інкримінувати, прошу пояснити? Оцю виставу любительського театру, у яку ви мене втягнули? Злочину як такого не скоєно. Усі живі та здорові. А розмову, записану на он той хитрий прилад, спритний адвокат трактуватиме, як вигідно для захисту. Повірте мені, адвокати в чергу ставатимуть, аби взяти мою справу. Такий процес прославить усякого.

— Ви ще той демагог, — гмикнув Чечель. — Я встиг помітити. На собі відчув, на власних вухах.

— Досить розмов насправді. — Кулагін прокашлявся. — Маю для вас, пане Волобуєв, два варіанти розвитку дій. Або я тихо-мирно

супроводжую вас до поліцейського відділку й здаю в руки слуг закону. Або поліція приїде сюди, на вас начеплять кайдани й запхають у тюремну карету привселюдно.

— Так чи інакше арешт і судовий процес виведуть мене на люди. Але хай. Поїдемо разом. Ану, як врахує слідство мій жест доброї волі.

Платон насторожився.

До того змусив досвід спілкування з Глібом Волобуєвим. Чечель навіть тепер не міг оцінити його однозначно. З одного боку, ніби боягуз. Точніше, особа, котра сто разів подумає, перш ніж наважитися на самостійний ризикований крок — і в більшості випадків передумає, перекладе брудні справи й відповідальність за них на чужі плечі. З другого — Платон *справді* не чекав, що титулярний радник погрожуватиме револьвером. Якби не аргументи, наведені Чечелем, він, найімовірніше, стрельнув би — адже Платон сам підвів його до тієї межі, звідки назад дороги нема. Зважаючи на це, розслаблятися не слід.

Єдине: Чечель не міг переступити через себе.

Досить, що Ковалевський змусив його до небажаного контакту з жандармом. Наслідки не забаряться, і не для Сержа. Щось усередині, *щось*, набуто, нажите, накопичене за чотири роки життя у фактичному вигнанні, заважало Платонові попередити ротмістра Кулагіна про можливу небезпеку.

Ой, тю на вас усіх... Яка там небезпека, від кого.

Здусь титулярний радник.

Із такими думками Чечель спокійно, відсторонено дивився на Волобуєва.

А той нічого особливого не робив.

Слухняно, покірно заклав руки за спину. Наблизився до дверей. Штовхнув носак, прочиняючи.

Та враз — дві дії водночас, стрімко.

— БАРОН, ФАС! ВІЗЬМИ! — заволав і стрибнув набік так далеко, як зміг.

Пес за командою господаря мчав просто на жертву.

На Кулагіна, який рухався за його спиною, — тепер собаці ніхто шлях не заступав.

На коротку мить Чечель розгубився.

Пес збив із ніг ротмістра, навалився всією тушею, зуби клацали за кілька сантиметрів від горла. Жандармський офіцер кричав, незграбно махав довгими ногами й крутився всім тілом, марно намагаючись скинути хижака з себе. Встиг виставити вперед руки й тепер відчайдушно стримував Баронову довбешку. Але довго опору чинити не міг — пес впевнено перемагав.

Та в той самий час його хазяїн, Гліб Волобуєв, перетнув залу, вилетів з покоїв, зник із виду. Гучно грюкнули входні двері, злочинець виграв момент і забіг. Дозволити йому втекти означало спіймати облизня, помножити на нуль докладені зусилля. Програвати Платон не любив. Ніхто не любить, у прагненні перемог він не самотній. Та в його життєвій ситуації він, вигнанець, особа поза законом, втратити шанс не мав права: собі дорожче.

Чечель сіпнув правицею, знову підхоплюючи свій револьвер.

Ступив крок до виходу — жандарм хай сам дає собі раду, Платон погано приховував втіху від такого видовища.

— А-а-а-а! Че — а-а-а — чель-ль-ль!

Глянувши, Платон вилаявся. Пес саме стискав щелепи на лівій руці Кулагіна, прокушуючи її крізь рукав до крові. Біль змусив забути про опір, і єдине, що ротмістр міг, — лупити правою по підлозі.

— Зараз!

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.